

Sosialistinen ja kommunistinen yhteiskuntajärjestelmä

Kommunistisen yhteiskunnan teoriasta

Kommunistisen yhteiskunnan teoriasta

Kommunismi yhteiskuntakehityksen päämääränä

Feuerbach teeseissään Marx mainitsi, että Filosofian tehtävänä on ennen kaikkea muuttaa maailmaa eikä vain selittää ja ymmärtää sitä. Siksi olemme käsitelleet kysymystä, millainen on yhteiskunnan kehitys lähitulevaisuudessa ja millaisen vastauksen se kykenee antamaan nykypäivän keskeisiin globaaleihin ongelmiin. Kasvava tavarantuotanto ihmisten aineellista kulutusta varten on nykyisen markkinatalouden elinehto. Koska tämä alati lisääntyvä aineellinen kulutus on kuitenkin myös yhteiskunnallisten globaalien ristiriitojen lähde, joudumme käsittelemään kysymystä, onko yhteiskunta olemassa vain yksilöiden aineellisen hyvinvoinnin vuoksi vai löytyykö yhteiskunnalliselle olemiselle muitakin funktioita? Sen vuoksi käsittelemme kysymystä kommunistisesta yhteiskunnasta, joka on se sosiaalinen organisaatio, mikä toteuttaa yhteiskunnallisen kehityksen sitä vaihetta, joka käytännön tasolla vastaa näihin kysymyksiin.

Ajatukset kommunismista olivat jo antiikissa

Ajatus kommunistisesta yhteiskunnasta on elänyt hypoteettisessa asussa ihmisten mielissä aivan antiikin ajoilta saakka. Muinai-
sessa Kreikassa tapaamme sen mm. taruna ”ihmiskunnan kulta-ajasta”. ”Vjateslav Volginin” mukaan (Esseitä Sosialismin Histori-
asta) se syntyi vastapainoksi sille aristokraattiselle riistoyhteiskunnalle, joka muotoutui mm. Kreikassa alkukantaisen yhteiskun-
nan hajottua luokkiin, kun haluttiin nähdä tilanne, jossa ei ole riistoa ja sortoa. Volginin mukaan tällaiset kansantarut lienevät
periytyneet kaukaiselta alkuyhteisölliseltä ajalta. Näiden kertomusten pohjalta ei syntynyt joukkoliikettä ja ne saattoivat siksi
levitä hyvin laajalle. Kreikan tunnemme hyvin, mutta on todennäköistä, että kaikissa antiikin korkeakulttuureissa eli samanlainen
tarusto. Antiikin ajoilta saakka mm. uskonnollisissa yhteisöissä ja luostarilaitoksissa toteutettiin kulutuskommunismia ja toteutet-
tiin monissa muodoissa kommunistiseen yhteiskuntaan liittyviä periaatteita.

Kommunismien airueet

Kirjassaan ”Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi” Engels toteaa miten jo siinä vaiheessa, kun porvaristo taisteli aatelista vas-
taan 1500–1600 luvuilla, esiintyi itsenäistä liikehtimistä myös sen luokan taholta, joka oli nykyaikaisen proletariaatin edeltäjä.
Tällaista liikehdintää edustivat uskonpuhdistuksen aikana mm. anabaptistit, jotka kannattivat yhteisomistuksen voimaansaatta-
mista ja perustivat v. 1534 Münsterin kommuunin. Engels mainitsee myös Thomas Münzerin, Ranskan suuren vallankumouksen
aikana vaikuttaneen Babeuf'n (1760-1796), sekä Englannin suuren vallankumouksen aikana vaikuttaneet Levellerit, jotka myös
kannattivat yksityisomistuksen lakkauttamista ja alkukantaisen yhdenvertaisuuskommunismien aatteita. Näiden työväenluokkaa
edeltävien kumouksellisten liikkeiden piirissä kehittyivät kypsymättömät teoriat, ihanteellisen yhteiskunnan utopoppiset kuvauk-
set. Ne olivat yrityksiä ratkaista yhteiskunnallisia epäkohtia siinä vaiheessa, kun feodalistisen yhteiskunnan sisälle alkoivat ilmaan-
tua porvarillisten luokkasuhteiden mukanaan tuomat sosiaaliset ongelmat ja uudet orastavat valitusajan aatteet.

Utopistisocialistit

Ranskan vallankumous edisti tavattomasti kommunistista yhteiskuntaa koskevaa ajattelua. Heti vallankumouksen jälkeen 1700–
1800- lukujen vaihteessa ilmestyivät utopistisocialistit, kuten ranskalaiset Claude Henri Saint-Simon (1760-1825), Charles Fourier
(1772-1837) ja englantilainen Robert Owen (1771-1858) sekä monet muut, jotka puuttuivat näihin kysymyksiin. Näiden utopisti-
socialistien historialliseksi ansioksi voidaan katsoa se, että he - kylläkin vääristä idealistisista asenteista lähtien - yrittivät todistaa
mahdolliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi siirtymisen kapitalismista sellaiseen yhteiskuntaan, joka pohjautuu yhteiskunnalliseen
omaisuuteen ja kollektiiviseen työhön ja jonka ansiosta päästään kurjuudesta ja kaikki voivat tyydyttää järkevät tarpeensa.

Marx ja Engels nostivat ajatuksen kommunismista tieteelliselle perustalle

Ranskan vallankumouksen yhteydessä voimistuneet ajatukset kommunistisesta yhteiskunnasta olivat 1800- luvulle tultaessa
levinneet hyvin laajalle. Tieteelliselle perustalle sen siirsivät Marx ja Engels. He kumpikin siirtyivät vuosina 1842-43 materialismin
ja kommunismin kannalle. Vuodesta 1844 alkoi heidän yhteistyönsä ja vuosina 1844-1846 he kirjoittivat kaksi teosta: Pyhä perhe
ja saksalainen ideologia, joissa he esittivät idealismin vastapainoksi uuden dialektis- materialistisen maailmankatsomuksen.
Kommunistien Liitolle Marx ja Engels kirjoittivat ohjelman, joka julkaistiin ”Kommunistisen Puolueen Manifesti” nimellä tammi-
kuussa 1948. Siinä esitettiin selväpiirteisesti ensimmäisen kerran työväenluokan maailmanhistoriallinen tehtävä kommunistisen
yhteiskunnan rakentamisesta.

Kommunismien alempi ja korkeampi vaihe

Lokakuun vallankumouksen jälkeen kommunistisesta yhteiskunnasta alettiin käyttää Marxin teoksessa "Gothan ohjelman arvostelua" esittäneen arvion pohjalta käsitteitä "Kommunismien alempi vaihe (sosialismi) ja sen korkeampi vaihe, kommunismi. Varmastikaan Marx ei tarkoittanut teosta kirjoittaessaan, että kommunismin kehitys tulisi jakaa kahteen vaiheeseen. Kysymys oli siitä, että sosialidemokraattien Gothan kokouksessa lasallelainen siipi esitti, että työn tuotto (lisäarvo) tulee kokonaisuudessaan luovuttaa työntekijälle. Marx perusteli, että näin ei voi tehdä. Tästä kuitenkin johtui, että marxilaisten piirissä alettiin teoreettisesti jakaa kommunismin kehitys kahteen eri vaiheeseen. Tämä jako oli varmasti käytännöllinen, mutta tulemme huomaamaan, että eroa näiden välille ei osattu aina muodostaa.

Marx ja Engels kommunistisesta yhteiskunnasta

Vuonna 1875 kirjoituksessa "Gothan ohjelman arvostelua" Marx perusteli, että työn tuotosta osa tulee siirtää tuotantovoimien kehittämiseen ja uusintamiseen sekä yhteiskunnan infrastruktuurin ja sosiaalitoimen kehittämiseen ym. Ensimmäisellä asteellaan kommunismi ei voi olla taloudellisesti täysin kypsä kapitalismin perinteistä ja jäljistä. Kommunismin korkeammasta vaiheesta Marx toteaa, että "sen jälkeen kun on tullut loppu yksilön orjuuttavasta alistamisesta työnjakoon ja samalla myös henkisen ja ruumiillisen työn vastakohtaisuudesta; kun työ ei ole enää vain toimeentulokeino, vaan siitä on tullut ensimmäinen elämäntarve; sen jälkeen kun rinnan yksilöiden kaikinpuolisen kehityksen kanssa ovat kasvaneet myös tuotantovoimat ja kun yhteiskunnallisen rikkauten kaikki lähteet pulppuavat täydellä voimalla- vasta silloin voidaan astua lopullisesti ahtaan porvarillisen oikeuspiirin ulkopuolelle ja yhteiskunta voi kirjata lippuunsa: Jokainen kykijensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan". On kuitenkin nähtävä, että tässäkin yhteydessä Marx ja Engels eivät puuttuneet kommunistisen yhteiskunnan sisäiseen rakenteeseen, perusteisiin ja lainalaisuuksiin eivätkä sen toteuttamisen menetelmiin.

Lenin Kommunistisesta yhteiskunnasta

Lenin hyväksyi Marxin ja Engelsin näkemykset kommunismista. Neuvostovallan rakentaminen vei valtaosan hänen huomiostaan. Kommunismista puhuessaan hän yleensä käsittelee kommunistisen yhteiskunnan alemman vaiheen tehtäviä. Niinpä alkusyksystä 1917 kirjoittamassaan kirjassa "Valtio ja vallankumous" Lenin toteaa: "Poliittisesti ero kommunismin ensimmäisen eli alemman ja korkeamman vaiheen välillä tulee ajan oloon todennäköisesti valtavan suureksi, mutta nyt kapitalismin aikana olisi sen julistaminen naurettavaa ja etualalle sen saattaisivat työntää korkeintaan vain jotkut anarkistit". Mutta tavoite Leninillä oli asetettu täydelliseen kommunismiin.

Artikkelissaan "proletariaatin tehtävät vallankumouksessamme" hän toteaa: "Ihmiskunta voi siirtyä kapitalismista välittömästi vain sosialismiin, so. tuotantovälineiden yhteiseen omistukseen ja tuotteiden jakamiseen kunkin suorittaman työn mukaan. Puolueemme katsoo pidemmälle: sosialismi tulee kiertämättömästi kasvamaan vähitellen kommunismiksi, jonka lippuun on kirjoitettu: "jokaiselta kykijensä mukaan, jokaiselle tarpeidensa mukaan". Leninkään ei kuitenkaan puuttunut kysymykseen kommunistisen yhteiskunnan sisäisestä rakenteesta ja lainalaisuuksista sekä niiden kehitysvaiheista.

Kommunistisen yhteiskunnan ensimmäisen vaiheen kokemukset

Lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen Neuvostoliitossa kehitettiin menestyksellisesti kommunistisen yhteiskunnan ensimmäistä vaihetta, sosialismia (katso Kansan äänen numerot 1-5/2005). Neuvostoliitosta kehittyi tieteen, teollisuuden ja maatalouden suurvalta, josta kaikilla mittareilla mitattuna muodostui USA:n jälkeen toinen suurvalta maailmassa.

Samaten sosialismia kehitettiin menestyksellisesti toisen maailmansodan jälkeen sosialismin tielle lähteneissä Euroopan ja Aasian valtioissa sekä Kuubassa. Neuvostoliitossa kuten muissakin sosialismia rakentaneissa valtioissa toteutettiin ilmainen koulutus- ja terveydenhoitojärjestelmä, laaja asuntojen rakennusohjelma, kulttuurista tehtiin koko kansan omaisuutta, työttömyys poistettiin ja ihmisten laajaa hyvinvointia kehitettiin. Kolmasosa maailman kansoista rakensi silloin kommunistisen yhteiskunnan ensimmäistä vaihetta aina 1980-luvun loppupuolelle saakka.

Käsitykset kommunistisesta yhteiskunnasta 1960–1980-luvuilla

Neuvostoliitossa ilmestyneistä filosofian oppikirjoista käännettiin suomen kielelle mm. "Marxismien leninismien perusteet" (1960), "Marxilaisen filosofian perusteet" (1964) ja "Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet" (1970-luvulla). Näissä kaikissa kommunistisista esitettiin samansisältöinen ajatus, kuin v. 1976 ilmestyneessä Viktor Afanasjevin teoksessa "Filosofian alkeet", joka sanoo kommunistisesta yhteiskunnasta: "Kommunistiselle yhteiskunnalle ovat ennen muuta ominaiset jatkuvasti kehittyvän tuotannon erittäin korkea taso ja ennen näkemättömän korkea työn tuottavuus, jotka nopea tieteellinen- tekninen edistys saa aikaan. Kommunismissa saavutetaan talouden suunnitelmallisen järjestämisen korkein vaihe sekä turvataan aineellisten ja luonnonvarojen mahdollisimman tarkoituksenmukainen ja järkevä käyttö. Varustamalla ihmiset mitä täydellisimmällä ja tehokkaimmalla teknikällä kommunismi lisää tavattomasti ihmisten valtaa luontoon nähden ja suo hänelle mahdollisuuden hallita yhä laajemmin luonnon alkuvoimia ja käyttää niitä etujensa mukaisesti". Sitten vielä vuonna 1982 kirjoitettiin esim: Filosofian Historia- teoksessa: "Kommunismiin siirtyminen on luonnonhistoriallinen prosessi, joka edellyttää määräästeisiä aineellisia oloja" ja "Siirtyminen sosialismista kommunismiin tapahtuu vähitellen sitä mukaa, kuin kypsyvät aineelliset ja henkiset edellytykset"

Miten näitä näkemyksiä tulisi arvioida?

Näistä kirjoituksista saa käsityksen, että kommunismin tavoitteena ja sisältönä on edelleen ihmisen aineellisen hyvinvoinnin määrätön kehittäminen. Ei myöskään paneuduta marxilaisen tieteen perustalta tulevaisuuden kommunistisen yhteiskunnan filosofiseen, taloudelliseen ja rakenteelliseen tutkimiseen. Ajateltiin siirtymisen sosialismista kommunismiin tapahtuvan vähitellen, jonka yhteydessä kehittyi myös kommunistinen ihminen. Ei kuitenkaan haettu vastauksia esim. seuraaviin kysymyksiin: (1) Mikä on kommunistisen yhteiskunnan yhteiskuntakehityksen liikkeellepaneva voima, jos se luokkayhteiskunnasta poiketen ei ole enää luokkataistelu ja taloudellisen hyödyn tavoittelu. (2) Onko ihminen (ihmisyhteiskunta) olemassa vain itseään varten, vai onko sille muitakin funktioita? (3) Miten Kommunismiin voidaan liittää Marxin ja Engelsin teesi, että "työ muodostuu ihmisen ensimmäiseksi elämäntarpeeksi". (4) Milloin täyttyvät kommunistisen yhteiskunnan aineelliset ja henkiset edellytykset. (5) Millainen ja miksi Kommunistisen yhteiskunnan tulisi rakenteellisesti olla?

Neuvostoliiton teoreettisessa kirjallisuudessa kommunistinen yhteiskunta nähtiin usein pelkästään tavaroiden, hyvinvoinnin, palveluiden yms. runsautena. Tämä oli ymmärrettävää sosialismin rakentamisen ensimmäisinä vuosikymmeninä, jolloin ensisijainen tehtävä oli väestön perustoimeentulon turvaaminen. Mutta teollistumisen määrällinen kehitys ja kulutuksen kasvu synnyttivät uudenlaisia ristiriitoja, jotka muuta kautta vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin. Tänäpäin ollaan tilanteessa, jossa samanaikaisesti tulisi turvata ihmisten aineellinen toimeentulo ja kehitysmaiden talouksien kehittyminen vanhojen teollisuusmaiden tasolle, tulee voida torjua ekologiset ympäristökatastrofit, nälänhädät ja globaali elintarvikekriisi, pandemiat yms. Tarvitaan yhteiskunta, joka kykenee puuttumaan tähän ongelmakenttään kokonaisvaltaisesti.

Luokattoman yhteiskunnan yhteiskuntakehityksen liikkeellepaneva voima.

Marxilaisen tieteen mukaan luokkayhteiskunnassa yhteiskunnan perusta (tuotantovoimat) kehittyvät jatkuvasti. Sitä vastoin yhteiskunnan päälysrakenne (yhteiskuntajärjestelmä) saavuttaa vakiintuneen olotilan. Tällaisessa tilanteessa pysyvä päälysrakenne jarruttaa tuotantovoimien kehitystä kärjistäen yhteiskunnan ristiriitoja, jotka ratkeavat yhteiskunnallisen ja vallankumouksellisen muutoksen kautta. Tästä seuraa vakiintuneissa yhteiskuntasuhteissa muutos ja kehitys. Miten tämä tapahtuu sosialistisessa ja kommunistisessa yhteiskunnassa? Filosofian historia, (Progress 1982) toteaa seuraavasti: "Siirryttäessä sosialismista kommunismiin vähittäismuutokset ja harppaus toteutuvat dialektisesti yhtenäisinä, mikä on samanaikaisten määrällisten ja laadullisten muutosten seuraus" sekä "Kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen jälkeen ei tule enää yhteiskuntamuodostumien vaihtoksia, vaan tuo laki ilmenee toisiaan seuraavien jaksojen vaihteluna yhden alati kehittyvän muodostuman puitteissa". Näissä arvioissa pidetään lähtökohtana sitä, että sosialismista kommunismiin siirtyminen tapahtuisi vähittäisesti ilman siihen pakottavia yhteiskunnallisia ristiriitoja ja sen sisältönä olisi pelkästään siirtyminen "jokaiselle kykyjensä mukaan" tapahtuvasta jaosta "jokaiselle tarpeidensa mukaan" tapahtuvaan jakoon. Tällaista vaihetta ei esim. neuvostoyhteiskunnassa esitetty. Edelleenkin tavaroiden, hyödykkeiden ja palvelujen määrä nähtiin yhteiskunnan päämääräksi.

Voimme kuitenkin päätellä, että kaikissa oloissa myös kommunistiseen yhteiskuntaan siirtyminen tapahtuu yhteiskunnallisten ristiriitojen pakottamana. Neuvostoyhteiskunnassa ei vielä huomioitu yhteiskuntakehityksen mukanaan tuomia uusia ristiriitoja, eikä mietitty keinoja niiden ratkaisemiseksi. Muutoin ne olisivat ilmenneet em. teeseissä. Luokattomassa yhteiskunnassa luokkataistelu ei ole enää yhteiskuntakehityksen perusta. Yhteiskunnan kehitys kyllä etenee jopa kiihtyvällä voimalla. Kehityksen liikkeellepanevana voimana on edelleenkin ihmisyhteisön aineellisten perusongelmien ratkaisu sekä "uusien" kehityksen mukanaan tuomien ongelmien ratkaiseminen, jotka turvaavat ihmiskunnan ja sille välttämättömän ekosysteemin elinmahdollisuudet pitkälle tulevaisuuteen. Tämä kehitys tulee muuttamaan dialektisen kehityksen kautta yhteiskunnan rakennetta, ulkoista muotoa ja organisaatiota tavalla, jota meidän on tänäpäin vaikea ennakoita.

Työllä keskeinen merkitys marxilaisuudessa

Marx ja Engels näkivät työn ratkaisevan merkityksen. Marxilaisuus asettaa yhtäläisyysmerkin ihmisen (yhteiskunnan) ja työn välille. Pitkään ensimmäinen elämäntarve oli työvoiman uusintamiseen liittyen ravinto, pukeutuminen, asuminen yms. Näiden tultua tyydytetyiksi, itse työ muuttuu ihmisen ensimmäiseksi elämäntarpeeksi. Tätä Marxin teesiä marxilaisessa kirjallisuudessa on toistettu, mutta aina sitä ei ole ymmärretty. Viktor Afanasjevin teoksen "Marxilaisen filosofian alkeet" kohdasta "Kommunistinen yhteiskuntataloudellinen muodostuma" (sivu 205), ei tämä kysymys selkeästi aukea. Tästä ja muista vastaavista kirjoituksista voimme koota seuraavan päätelmän: "Kommunistisessa yhteiskunnassa kaikkien ihmisten suhde tuotantovälineisiin tulee olemaan samanlainen. Siksi ihmiset tietoisesti työskentelevät yhteiskunnan hyväksi hyödykkeiden tuotannossa. Tietoisuus tästä sekä siitä, että he tulevat saamaan osuutensa yhteiskunnallisesta tuotannosta liitettynä kommunistiseen kasvatukseen synnyttää tilanteen, jossa työstä muodostuu ihmiselle tärkein elämänarvo." Tällaisessa päätelyssä on varmasti paljon oikeansuuntaista, mutta silti se ei tunnu vakuuttavalta. Keskiössä on ajatus, että yhteiskunnan tarvitsee toimia vain ihmisen aineellista kulutusta ja hyvinvointia silmälläpitäen. Mutta eihän tällaiselle kulutukselle voida esittää takarajaa eikä se tavoitteena poikkea paljoakaan

siitä, mikä on kapitalististen markkinoiden tavoite. Tässä päättelyssä ei myöskään esitetä selkeää syytä t. ristiriitaa, mikä vaatii vaihtamaan sosialistiset tuotantosuhteet kommunistisiksi.

Miksi työ muuttuu välttämättömydestä ensimmäiseksi elämäntarpeeksi??

Tänään tiedämme, että itse kulutuksen kasvu synnyttää ristiriidan, jossa tuotannosta syntyvät 1) teollisuuden ja muun infrastruktuurin päästöt uhkaavat planeettamme olemassaoloa. Emme voi ajatellakaan tavoitetta tulevaisuuteen, elleimme huomioi tämän kysymyksen ratkaisua. 2) Mutta ihmisten ja kulutuksen määrällinen kasvu, markkinoihin perustuva kulutuskulttuuri synnyttävät uusia ristiriitoja esim: em. globaalin elintarvikeongelman, pandemian, vesiongelman yms. muodossa. 3) Pidemmällä aikavälillä itse maapallon ja lähiavaruuden muutokset synnyttävät olemassaolollemme uhkatekijöitä (luonnolliset ilmastomuutokset, maanjäristykset, asteroiditörmäys), jotka tulee kyetä torjumaan. Eli jo lähitulevaisuudessa yhä suurempi osa ihmisistä tekee työtä (joutuu tekemään) näiden ongelmien parissa. Nämä ovat luonteeltaan tehtäviä, jotka eivät tuota voittoa ja joiden suhteen tavara tuotannon arvolaki ei välttämättä toimi. Mutta niiden ratkaisemiseen ja voittamiseen tulee suunnata jatkuvaa tutkimusta ja luovaa työtä. Nekin, jotka tekevät työtä yhteiskunnallisten hyödykkeiden tuotannossa joutuvat palvelemaan näitä globaaleja tavoitteita tuottamalla niiden toteuttamiseksi tarvittavat laitteet sekä ylläpitämällä niiden piirissä työskentelevät ihmiset. Yhteiskunta joutuu mukautumaan tilanteeseen, jossa joudutaan säätelemään turhaa aineellista kulutusta ja suunnittelemaan se alusta alkaen palvelemaan yksilön hyvinvointia ja yhteiskunnan kokonaisvaltaisia tavoitteita. Tämä tulee olemaan selviytymisen keino. Tällaisessa tilanteessa, jossa yhteiskunnallinen välttämättömyys (ristiriidan ratkaisu) sanelee välttämättömyyden siirtyä luokattomaan kommunistiseen yhteiskuntaan, työ tulee myös muuttamaan luonnettaan ja muodostuu ihmisen ensimmäiseksi elämäntarpeeksi. Perusongelma on nyt olosuhteiden turvaaminen sille, että ihmiskunta voi jatkaa kehitystään ja että myös aineellisen hyödykkeen tuotto varmistetaan pitkälle tulevaisuuteen. Työ saa ongelmien ratkaisemisessa luovan luonteen, siitä syntyy ihmisen kiinnostuksen kohde, eikä se muodostu tekijälleen taakaksi.

Alkukommunismi, "sotakommunismi", "ekokommunismi"

Luvun alussa käsiteltiin kommunismin teorian kehitystä. Ihmiskunta eli ennen siirtymistään orjanomistukselliseen luokkayhteisöön alkuyhteisöllistä vaihetta, jota on kutsuttu "alkukommunismiksi". Silloin "tuotantovoimat" tuottivat vain sen, mitä ihminen suoraan kulutti. Silloin olosuhteiden välttämättömyys saneli, että yhteisön kaikki jäsenet tekivät työtä koko yhteisön hyväksi. Näin varmistettiin, että mahdollisimman moni yhteisön jäsen pysyi hengissä. Ihmisten suhde työhön ja yhteiseen omaisuuteen oli yhdenvertainen. Tämä yhteisö toimi kymmenien tuhansien vuosien ajan.

Historia tuntee muitakin esimerkkejä, jolloin ihmisten keskinäiset suhteet ovat verrattavissa kommunistisiin suhteisiin. Kriisin oloissa ihmiset ovat joutuneet ottamaan yhteisen vastuun selviämisestä ja mukautumaan "työ- ja kulutuskommunismiin". Tänään näköpiirissämme hämöttää tilanne, jolloin esim. ilmastomuutos saattaa ajaa ihmiskunnan katastrofin partaalle. Mikäli tämän torjumiseen ei uhraa ajoissa työtä ja voimavaroja, mahdollisuus muuttuu todellisuudeksi. Silloin ehkä joudumme tilanteeseen, jossa pakon edessä on mukauduttava nopeasti "ekokommunismiin". Silloin syntyy tilanne, jossa joudumme yhteiskunnallisesti lyhyessä ajassa orientoitumaan kommunistisiin yhteiskuntasuhteisiin. Nimitettäköön näitä tilanteita vaikkapa "kriisikommunismiksi". Kyllä yhteiskunnallinen muutos kommunismiin voi näinkin tapahtua ja sitäkin kautta työ muuttuu ensimmäiseksi elämäntarpeeksi.

Tarvitseeko kommunismi toteutuakseen korkeat tuotantovoimat?

Tässä kannattaa ottaa esiin esimerkkejä historiasta. Germaaneilla tuotantovoimat olivat huomattavasti alemmalla tasolla kuin Roomalaisilla. Historiallinen tilanne kuitenkin asettui niin, että taistelllessaan roomalaisia vastaan germaanit joutuivat nopeuttamaan yhteiskuntakehitystä. Valloittaessaan Rooman he eivät omaksuneet sen jälkeen alkuyhteisöllistä eivätkä orjanomistuksellista tuotantotapaa, vaan siirtyivät feodalismiin. Tämä perustui siihen, että feodalismiin liittyvät tuotantovoimat olivat potentiaalisesti olemassa ja yhteiskunnalle asettuvat tehtävät Rooman hävityksen jälkeen suosivat feodalistisia suhteita (esim. läänityslaitos). Samanlaisia esimerkkejä löytyy muitakin.

Tänään on olemassa mahdollisuus kommunistiseen tuotantotapaan tuotantovoimien yms. osalta, varsinkin jos samalla on olemassa tieteellisen sosialismin teorian omaava liike. Selvästikin näyttää siltä, että ilman yhteiskunnallista murrosta ihmiset eivät hyväksy näin rajua muutosta. Mutta jos tähän ei osata tietoisesti suuntautua (sen estää suuren markkinakapitalismin edut), niin sitten yhteiskunnalliseen muutokseen saatetaan joutua pakon sanelemana, kuten Rooman valloituksen jälkeisessä tilanteessa Euroopassa.

Luokkayhteiskunnan ja luokkataistelun funktio

Luokkayhteiskunnassa ilmenevät ristiriidat näyttäytyvät ennen kaikkea taloudellisina ristiriitoina. Yhteiskuntien kehitys on edennyt viimeiset n. 7000 vuotta ratkottaessa yhteiskuntaluokkien välisiä taloudellisia ristiriitoja. Yhteiskuntakehitys on samalla edennyt alkuyhteisöstä kapitalistiseen yhteisöön. Tänään elämme vaihetta, jossa edessämme on siirtyminen sosialistiseen ja kommunistiseen yhteiskuntaan. Tässä yhteydessä voimme nähdä, mikä merkitys luokkayhteiskunnalla on kehitykselle. Valtion muodos-

tumisesta Marx selvitti, että alkuyhteisössä tuotantovoimien kehittyminen vaiheeseen, jossa syntyi lisätuote, synnytti myös luokkajaon. Samalla uudet tuotantovoimat edellyttivät laajaa ihmisten keskinäistä yhteistyötä. Ilman valtion muodostumista ihmiset eivät olisi tässä tilanteessa kyenneet käyttämään hyödykseen syntyneitä tuotantovoimia. Valtio toi mukanaan luokkajaon ja riistoon perustuvan yhteiskuntajärjestelmän. Mutta kansalaisia riistämällä yläluokka keräsi itselleen rikkauksia, organisoivat valtioavulla tuotantovoimien kehittämiseen välttämätöntä infrastruktuuria (tiet, pellot, kasteluverkosto, kaupungit). Luokkayhteiskunnan ansiosta tuotantovoimien kehitys nopeutui valtavasti. Yhteiskunnallisen luokkataistelun välityksellä tuotantovoimat ovat nopeasti edenneet kapitalistiseen vaiheeseen, ja saavuttaneet tason, jossa kaikkien maapallon ihmisten aineellinen elämä voidaan turvata siirtymällä sosialistiseen ja kommunistiseen yhteiskuntajärjestelmään.

Mitä muuta tämä on merkinnyt? Jos tämä siirtymäaika alkuyhteisöstä kommunistisen yhteiskuntajärjestelmän kynnykselle olisikin ollut 5000 vuoden sijaan 100 000 vuotta, olisi tämän 100 000 vuoden kuluessa mahdollista ihmiskunnasta riippumatta ilmetä ilmastollisia, geologisia ja astronomisia katastrofeja, jotka nopeasti katkaisivat tai ratkaisevasti vaikeuttavat sivilisaation kehitystä maapallolla. Luokkayhteiskunnan ja luokkataistelun kautta ihmiskunnan tämä kehitysvaihe on lyhentynyt ja meillä on tänään mahdollisuus tuottaa kaikille maapallon asukkaille aineellisesti turvatut olot ja aivan lähitulevaisuudessa meillä on reaaliset mahdollisuudet torjua luonnonkatastrofien vaikutusta. Tämä edellyttää kuitenkin, että valitsemme sen yhteiskunnallisen kehitystien, joka vie kommunistiseen yhteiskuntajärjestelmään.

Kommunistinen tavoite valtaa joukot.

Marxilaisuuden perustanlaskijat eivät esittäneet teoriaa, miten kommunistinen yhteiskunta toimii ja millainen on sen rakenne. Meidän aikamme yhteiskunta on kehittynyt siihen vaiheeseen, jossa voimme aloittaa keskustelun kysymyksistä, joita kommunistisen yhteiskunnan tulee ratkaista. Tämä merkitsee myös sitä, että kommunismi on meidän aikaamme. Neuvostotiede perusteli, että kommunismiin siirtymiseksi tarvitaan korkealle kehittynyt kommunistinen ihminen sekä korkealle kehittynyt tuotantovoimien taso. Koskaan ei kuitenkaan päästy vaiheeseen, jossa olisi voitu sanoa, että nyt meillä on kommunismiin vaadittavat elementit kasassa. Eikä tällaista vaihetta varmasti olekaan.

Näyttää pikemminkin siltä, että tärkeämmät edellytykset kommunismille määräytyvät yhteiskunnallisen tilanteen ja välttämättömyyden perusteella. Alemmaltakin tasolta lähtien kommunistisen yhteiskunnan aineelliset ja subjektiiviset elementit kehittyvät kuitenkin vasta yhteiskunnallisessa käytännössä. Näiden aineellisten ja subjektiivisten edellytysten tulee olla jossain muodossa potentiaalisesti olemassa. On hyvin tarpeellista, että keskustelemme kommunistisen yhteiskunnan teoriasta. Jos kykenemme määrittelemään perustellun vision tulevaisuudelle, se myös näyttää, miten sen toteuttamiseksi tänään tulisi toimia. Oikea vaihtoehto kapitalismille organisoivat joukot liikkeelle.

Kirjallisuutta:

Vjatseslav Volgin: "Esseitä sosialismin historiasta"

Engels: "Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi"

Marx: "Gothan ohjelman arvostelua"